

1. Célkitűzés

A kilencvenes évekre az integrációs folyamatok felgyorsulásával és elmélyülésével a **regionalizmus** vált a legfontosabb kutatási irányzatok alapjává. A regionalizmusnak nemcsak a térhódítása figyelhető meg, de jelentős átalakuláson ment keresztül a jelentése is: a nyolcvanas évek második felétől a társadalomtudományok kutatói már a felgyorsult európai integráció, a strukturális alapok növekedésének és felhasználási módszereinek a szemszögéből vizsgálják a tágabb európai politikai játéktérben működő régiókat.

Napjainkban **Magyarország Európai Unió csatlakozásának** a kérdése az összes tudományterületet foglalkoztatja. A geográfia, a történelem, a közgazdaságtudomány, a jogtudományok, a szociológia, a politológia és még számos egyéb tudományág a kutatási témák kiválasztásánál folyamatosan utal és támaszkodik az Európai Unió intézményrendszereire és folyamataira.

A **határon átnyúló kapcsolatok** kutatása több tudományterületet érint, komplex következtetéseket csupán a kutatási irányzatok egybevetésével és kombinálásával vonhatunk le. Vizsgálataim középpontjába a határon átnyúló együttműködéseknek egy olyan típusát állítottam, amely az intézményrendszer kiépülési folyamatában az alulról építkezésnek a leglátványosabb elemeit tartalmazza. Ezek az ún. **eurorégiók**, amelyek szinte építőelemekként fedik le Európa országai között húzódó határokat.

A **disszertációban felvetett alapkérdés az, hogy az eurorégiók különböző határokhoz kötődő elhelyezkedése determinálja-e – és ha igen akkor milyen mértékben – az egyes eurorégiók gazdasági-társadalmi-kulturális összetételét, az elmélyülés szintjét és az Európai Unió csatlakozás utáni helyzetét.**

A felvetett kérdés megválaszolásához Európán belül egy olyan országot választottam ki, amely az államhatárait tekintve a leginkább változatos mind a múltját mind pedig a jövőjét tekintve. A **Magyarország határai mentén alapított eurorégiók** eltérő társadalmi-gazdasági pozíciója lehetővé tette a határmentiség problematikájának a jobb megértését és magyarázatot adott a határon átnyúló kapcsolatokat elősegítő és akadályozó tényezők kialakulására. A magyarországi határok mentén kialakult eurorégiók kutatása során az alábbi célokat tűztem ki magam elé:

1. Annak a bemutatása, hogy az Európai Unió **területi szerkezete és intézményrendszere** milyen hatást gyakorol a határokon átnyúló együttműködésekre.
2. A **határok eltérő földrajzi helyzetének** a határon átnyúló együttműködésekre gyakorolt hatásának a feltárása.
3. A magyar tagrégiókkal működő eurorégiók működésének és kapcsolatrendszerének értékelése az **Európai Unió együttműködési normák alapján**.

A célkitűzéseim megvalósításának érdekében vállalt feladatok közé az alábbiak tartoztak:

- **Rámutatni** arra, hogy az EU határon átnyúló együttműködésekre vonatkozó jogi és pénzügyi politikája milyen hatást gyakorolt az eurorégiókra.
- **Bizonyítani**, hogy az eurorégiók egyfajta minilaboratóriumai a majdani integráció kiteljesedésének.
- **Megvizsgálni**, hogy az Európai Unióhoz viszonyított eltérő határpozíció milyen hatással van az eurorégiók működésére, eredményeire és a felmerülő problémáira.

- **Megmutatni**, hogy az eurorégiókban résztvevő tagrégiók fejlettségi szintje és a térségben betöltött szerepe milyen mértékben befolyásolja az eurorégiók fejlődési menetét.
- **Értékelni** az euroregionális együttműködések szerepét Magyarország határmenti térségeinek a felzárkóztatásában játszott szerepük alapján és **rávilágítani**, hogy ezek akár a határmenti régiók periférikus szerepének a csökkentéséhez is hozzájárulhatnak.
- **Összehasonlítani** a Magyarország különböző határai mentén alapított eurorégiókat abból a szempontból, hogy mennyire eltérő módon értékelik az EU csatlakozás folyamatát és a benne játszott szerepüket és **elemezni**, hogy milyen eltérő szerepük lesz a Magyarország különböző határai mentén alapított eurorégióknak a csatlakozás után.

2. Vizsgálati módszerek

2.1. Az adatforrások

- Az Európai Unió tagjainak és tagjelölt országainak a határokra és a határmenti térségeire vonatkozó adatait a **CIA földrajzi adatbázisa** alapján számítottam ki.
- Az eurorégiók elterjedésének a vizsgálatához elsősorban az **Internet** nyújtott segítséget, mivel a legtöbb euroregionális együttműködés rendelkezik elektronikus elérhetőséggel. Emellett az **Európai Határmenti Régiók Szövetségével** (a továbbiakban AEBR) kiépített kapcsolat révén a hiányzó információkat közvetlenül az AEBR munkatársaitól Gronauból szereztem be.
- Az Európai Unió határon átnyúló együttműködésekkel érintő pénzügyi politikájának az összehasonlításához az AEBR **Interreg** projektek **kimutatásai** és a **Phare jelentések** CBC vonatkozásai szolgáltak alapul. A megszerzett információkat szelektálva az egyes határszakaszokra vonatkozó adatok feldolgozásához matematikai számításokat alkalmaztam.
- A magyarországi tagrégiókkal működő eurorégiók összehasonlításakor a résztvevő tagrégiók – megyék – állapotának a felméréséhez a **KSH** adatait használtam fel. A **Megyei Statisztikai Évkönyvek** jelentették ebben a tekintetben az alapot. Az egyes megyék export-import forgalmára vonatkozó adatokhoz a **Gazdasági Minisztérium** regionális és megye jelentéseinek adatbázisából jutottam hozzá. Ezeket az adatokat a térbeliség szemléltetéséhez tematikus térképeken ábrázoltam.
- Az eurorégiók működésére vonatkozó hipotéziseim alátámasztására 2002-ben egy **önálló kérdőíves felmérést** végeztem a magyarországi tagrégióval működő eurorégiók körében, amelyek alapján – a korábban vázolt elméleti és statisztikai információkra építve – következtetéseket vontam le az euroregionális együttműködések működési mechanizmusára, eredményeire és problémáira, illetve az EU csatlakozás hatásaira vonatkozóan (hatásvizsgálat a fennmaradási esélyekről és a kialakuló szerepekről). A kérdőíves felmérés kizárólag egy ország (Magyarország) szemszögét vizsgálja.

2.2. Adatrögzítés, adatfeldolgozás és ábrázolás

A statisztikai adatokat a **Microsoft Excel 2002** segítségével táblázatokban rögzítettem és egyrészüket az Excel program diagramkészítőjével, másik részüket pedig a **MapInfo**

Professional 6.5. segítségével térképen ábrázoltam. A térképi ábrázoláshoz a térképeket magam digitalizáltam az **Autocad R14** szoftverrel.

Az **SPSS 8.0 és 9.0** szoftverek a kérdőíves felmérés adatainak feldolgozásánál és a matematikai-statisztikai módszerek alkalmazásánál segítettek munkámat. A kapott eredményeket egyrészt az SPSS diagramszerkesztőjével, másrészt pedig az Excel programban végzett átalakítások után a MapInfo program segítségével tematikus térképeken ábrázoltam.

A **térképi ábrázolások** a határok és az eurorégiók eltérő adottságainak és tulajdonságainak a térbeli dimenzióját érzékeltetik.

3. Eredmények

3.1. A szakirodalom áttekintésének eredménye

A határmentiségre és a határon átnyúló együttműködésekre vonatkozó európai földrajzi szakirodalmat négy részdiszciplína – gazdaságföldrajz, regionális földrajz, politikai földrajz, kulturális földrajz – alapján összehasonlítottam. Ennek alapján megállapítottam, hogy

- az **európai földrajzi szakirodalom** már az ötvenes évektől – tehát az **Európai Unió megalakulásától** – kezdve foglalkozik a határokkal és a határmentiség kérdéskörével és
- a határon átnyúló kapcsolatok kutatása a külföldi szakirodalomban a **nyolcvanas évek második felétől** válik **intenzívebbé**.

A magyarországi kutatások és tanulmányok vizsgálatából kiderült, hogy

- a magyarországi szakirodalom fokozatos – területi és tematikus – bővülése követi a rendszerváltás eseményeit és ennek következtében
 1. háttérbe szorultak a határmenti régiók periférikus helyzetére vonatkozó vizsgálatok és
 2. Európa fokozatos megnyílásával Magyarországon egyre inkább középpontba kerülnek a határon átnyúló kapcsolatokkal, az Európai Unió támogatási rendszerével, a schengeni problémakörrel és magával a csatlakozás következményeivel foglalkozó kutatások.

A négy határmodell elemzése alapján rámutattam, hogy a Peter Haggett-féle **subsequent boundaries**, Remigio Ratti **nyitott, összekötő jellegű határai** és a tipológiájában szereplő **D mező**, valamint Oscar Martinez **együttműködő**, illetve **egyenrangú határvidékei** jelentik a határon átnyúló együttműködések számára a legideálisabb és legműködőképesebb terepet. Ugyanakkor Tóth Józsefnek a **KGST országok határon átnyúló kapcsolattartási lehetőségeire** felállított modellje elsősorban a szocializmus időszakára volt érvényes, ma már mindössze az együttműködések korábbi szakaszaiban találkozhatunk ezzel a típussal, ami kétségkívül a demokratizálódási folyamat egyik legjelentősebb eredménye a határon átnyúló kapcsolatok kialakulásának szempontjából.

Mindezek fényében felhívtam a figyelmet arra, hogy a geográfusoknak négy szempontot kell szem előtt tartaniuk a határmentiség és a határon átnyúló kapcsolatok kutatásakor: (1) a határok **multidimenzionális** jellege, (2) a határok **térbeli** dimenziója, (3) a

multikulturális szemszög alkalmazása a határvizsgálatokban (4) és a határok **dinamikus jelenségként** történő megközelítése.

3.2. Az Európai Unió területi szerkezetével és intézményrendszerével kapcsolatos megállapítások

3.2.1. Területi szerkezet

Az Európai Unió területi szerkezetének a határon átnyúló együttműködésekre gyakorolt hatásaival kapcsolatosan **az Európai Unió** fennállása óta a **határainak számában és hosszában bekövetkezett változásokat** hasonlítottam össze, megvizsgáltam, hogy az egyes EU országokon belül mekkora a határmenti térségek súlya és Európa centrum–periféria felosztása alapján összehasonlítottam az euroregionális együttműködések.

- Ráműtattam, hogy az Európai Unión belül az 1957 óta bekövetkezett bővítési folyamatok és területi változások következtében **a szárazföldi határok száma és hossza közel megduplázódott** (határok száma: 18→33; határok hossza: 8577 km→16097 km).
- Kiszámítottam, hogy az EU határoknak jelenleg több mint fele – mind számban és hosszban (54,5%; 55,9%) – külső határt képez. Ennek alapján megállapítottam, hogy **az EU külső határok számának közel fele (44,5%) és hosszának egyharmada (33,2%) képez közös határt a tagjelölt közép-európai országokkal.**
- A fentiek alapján megállapítottam, hogy a határok tekintetében az eddigi legnagyobb arányváltozás az 1995-ös bővítés következményeképpen ment végbe és várhatóan a **2004-es csatlakozás** ennél is nagyobb mérvű lesz, amikor az Európai Unió eddigi történetének a legnagyobb területi bővülését a **legnagyobb arányú és minőségileg a legjelentősebb határváltozás** kíséri. Ennek következtében a **jelenlegi EU belső határok és EU külső határok arányai felcserélődnek** (EU belső határok: 45,5%→54,5%; EU külső határok: 54,5%→45,5%).
- Az egy főre jutó GDP és Európa centrum-periféria felosztásának segítségével rámutattam, hogy a **határmenti régiók tartozhatnak a centrumterületekhez is** és ezt az eurorégiók kategorizálásánál példákkal is alátámasztottam.

3.2.2. Intézményrendszer

Az Európai Unió határon átnyúló kapcsolatokra vonatkozó politikájának és intézményrendszerének (jogi, pénzügyi háttér, Schengeni Egyezmény, a bővítés(ek) hatásai) bemutatásához az Interreg kimutatásokat és Phare CBC jelentéseket tanulmányoztam, az egyes országokra vonatkozó adatokat összegeztem és területi, illetve allokációk szerinti összehasonlítást végeztem.

- Megállapítottam, hogy az Európai Unió kedvező regionális politikájának következtében **az elmúlt évtizedben ugrásszerűen megnőtt az eurorégiók** és más hasonló határon átnyúló együttműködési formák **száma**.
- Az Európai Unió az **Interreg IIA** keretén belül a spanyol-portugál határmenti régiók fejlesztésére különítette el a legnagyobb támogatási kereteket, amivel a **perifériális helyzet csökkentése** volt a célja.

- Az Interreg III-ból a **legnagyobb arányban azok az országok részesülnek támogatásban, amelyek a tagjelölt országokkal szomszédosak** (39,3%; 1914 millió euró). Az Európai Unió Phare CBC támogatási rendszere szintén nagymértékben hozzájárul a határon átnyúló fejlesztések megvalósításához és ezáltal a határmenti régiók gazdasági-társadalmi fellendítéséhez. Így **az Európai Unió csatlakozás következtében az új tagországok határmenti régióiban a perifériális helyzetének csökkenése várható.**
- **Összefüggést találtam az EU határon átnyúló együttműködések támogató politikájának az intenzívebbé válása és az EU belső-külső szárazföldi határok arányainak a felcserélődése között.** Az EU belső határok hosszának növekedésével párhuzamosan megjelent az érdeklődés az Európa Tanács részéről a határon átnyúló együttműködések jogi hátterének a biztosítására és az Európa Bizottság részéről a támogatási rendszerek bevezetésére.
- Rámutattam az **Interreg és a Phare CBC programok** közötti hasonlóságokra és különbségekre, és felhívtam a figyelmet a két támogatási forrásnak a **bővítés szempontjából elengedhetetlen koordinációjára.**

3.3. A határok földrajzi helyzete és a határon átnyúló kapcsolatok közötti különbségek igazolása

3.3.1. Az eurorégiók jelenségét érintő megállapítások

Kísérletet tettem az eurorégiók fogalmi tisztázására és felhívtam a figyelmet ezeknek a határon átnyúló együttműködési formáknak a sajátosságaira.

- Rámutattam az **eurorégiók kronológiai fejlődésének** szakaszaira, figyelembe véve mind a belső, mind pedig a külső kapcsolatrendszereket.
- Megállapítottam, hogy az eurorégiók további fejlődését egyrészt **időbeli**, másrészt pedig **térbeli korlátok** szabályozzák.
- Feltártam az eurorégiók **horizontális és vertikális kapcsolatrendszerét.**

Ezt követően az Európai Unióhoz viszonyított fekvés alapján osztályoztam az AEHR által nyilvántartásban tartott 108 eurorégiót. Az **öt** – AEHR által is jóváhagyott – **csoportot** elemeztem, az eurorégiókat besoroltam, majd kiegészítettem azokat a közép-európai tagjelölt országok határváltozásaira vonatkozó további lehetséges csoportosítási módszerek felvetésével.

- Megállapítottam, hogy **Európa határon átnyúló együttműködései az EU-hoz viszonyított határpozíciójuk alapján** különböző célokkal jönnek létre és az EU támogatással megvalósított programjaik során a prioritásaikban és azok hatásaiban **eltérést mutatnak.** Ehhez az 56 megvalósított Interreg IIA projekt elemzése és az AEHR kimutatásai segítettek hozzá.
- Megállapítottam, hogy az Európai Unióhoz kapcsolódó eurorégiók közötti különbségeket három dimenzió alapján lehet mérni: (1) **Célkitűzés** – a beavatkozás oka és típusa; (2) **NUTS** – a közigazgatási egységek szintje (3) és Európa **centrum-periféria** felosztása.

- Ráműtattam, hogy **Közép-Európa eurorégiói** új szempontokat vetnek fel a határpozíció vonatkozásában és erre vonatkozólag **három lehetséges kategorizálási módszert** javasoltam:
 - (1) a **Phare CBC** támogatási rendszere alapján,
 - (2) a **Schengeni Egyezmény** bevezetésének éve szerint,
 - (3) és a **csatlakozás utáni határpozíciót** figyelembe véve.
- A határon átnyúló projektek vizsgálata során bemutattam, hogy a legnagyobb támogatást az **infrastrukturális és a környezetvédelmi beruházások** kapnak.
- Megállapítottam, hogy a tagjelölt országok közül a határok szerepét tekintve Magyarország válik a legváltozatosabbá az EU csatlakozást követően. Eszerint **Magyarország hét határszakasza 2004 után** három csoportra bontható:
 - (1) **EU belső határ:** magyar-osztrák, magyar-szlovén, magyar-szlovák
 - (2) **EU külső határ:** magyar-ukrán, magyar-horvát, magyar-jugoszláv
 - (3) **EU ideiglenes külső határ:** magyar-román

3.4. A magyarországi eurorégiók sajátosságait érintő következtetések

Magyarország tizenhárom euroregionális együttműködése közül **öt eurorégiót** választottam ki. Ezek alapításuk időrendjében a következők: **Kárpátok Eurorégió, Duna-Körös-Maros-Tisza Eurorégió, Euregio West/Nyugat Pannónia, Duna-Dráva-Száva Eurorégió, Vág-Duna-Ipoly Eurorégió.**

3.4.1. A határmenti megyék fejlettsége, kapcsolatrendszere és az eurorégiók közötti összefüggések

Magyarország a vizsgált euroregionális együttműködésekben NUTS3 (megyei) szinten vesz részt. A vizsgált együttműködések Magyarország 14 határmenti megyéjéből 13-at érintenek (kivéve Nógrád megyét), így gyakorlatilag Magyarország közel teljes határhosszát lefedik.

Elsőként **területi összehasonlítást** végeztem a határmenti megyék térszerkezetben elfoglalt helyének, egyes gazdasági mutatók megyék szerinti megoszlásának és a határmenti megyék külkereskedelmi kapcsolatainak a figyelembevételével.

- A határmenti megyék térszerkezetben elfoglalt helyének a vizsgálata alapján megállapítottam, hogy az **északkelet-magyarországi és a kelet-magyarországi határok mentén elhelyezkedő megyék által alapított eurorégiók érintik a legnagyobb területét és a legtöbb lakosát Magyarországnak.**
- A gazdasági mutatók egyértelművé tették, hogy **az északkelet-magyarországi és kelet-magyarországi határszakaszok megyéinek a közreműködésével létrejött eurorégiók jóval elmaradottabb – sokkal inkább periférikus – területeket egyesítenek,** mint a magyar-osztrák határon és a magyar-szlovák nyugati határszakaszán alapított együttműködések. Ez rávilágít arra, hogy a gazdasági szféra fellendítése érdekében az ezeken a határszakaszokon működő eurorégióknak (Kárpátok Eurorégió, Duna-Körös-Maros-Tisza Eurorégió) jóval nagyobb energia befektetésre van szükségük.
- A megyék **külkereskedelmi forgalmának (export-import)** három országcsoporton (Európai Unió, szomszédos országok, eurorégiós partnerországok) keresztül történő összehasonlításával bizonyítottam, hogy **az országhatár menti fekvés hatással**

van az egyes megyék külkereskedelmi partnereinek a megválasztására. A határok okozta determináltságot tematikus térképek segítségével tettem szemléletessé.

- Leginkább a **Romániával, Szlovákiával, Horvátországgal és Szlovéniával** folytatott külkereskedelemben mutatkozik meg a határfekvés jelentősége. **Ausztria** esetében a túlzott dominancia következtében kevésbé különül el rangsor, azonban a kelet-magyarországi megyék (Hajdú-Bihar, Szabolcs-Szatmár-Bereg, Borsod-Abaúj-Zemplén) esetében szembetűnő a gyengébb pozíció a ranglistán, amit a magyar-osztrák határtól való távolságuk is determinál.
- Megállapítottam továbbá, hogy az **eurorégiós partnerországokkal** folytatott külkereskedelem három a határaink mentén létrejött eurorégiót rajzol ki: a magyar-osztrák határ mentén az **Euregio West/Nyugat Pannónia** tagmegyéinek export-import forgalma 15-20%-ban az eurorégiós partnerországból kerül ki, az északkeleti és keleti határ mentén pedig élénk táruul a **Kárpátok Eurorégió** és a **Duna-Körös-Maros-Tisza Eurorégió** tagmegyéinek a relatíve magas partnerországokkal folytatott export-import forgalma.

3.4.2. Az eurorégiók működési sajátosságaival kapcsolatos megállapítások

A 106 válaszadó szociológiai jellemzői alapján a következőket állapítottam meg.

- A Magyarország határai mentén alapított eurorégiókban elsősorban olyan **41 és 60 év közötti férfiak** vesznek részt aktívan, akik **munkahelyük révén kerültek kapcsolatba** az általuk képviselt eurorégióval.
- Az együttműködésekben résztvevők túlnyomó része önkormányzati vezető, aminek következtében **az eurorégiókban résztvevők köre** a mindenkor önkormányzati választások eredményének függvényében változik.
- Az időtényező befolyásolja az eurorégiók munkatársainak a körét: a később alapított eurorégiók esetében (Duna-Dráva-Száva Eurorégió, Vág-Duna-Ipoly Eurorégió) magasabb azoknak a szakembereknek az aránya, akiket **a regionális kapcsolatok és a határproblémák iránti érdeklődése** fordított az eurorégiók felé. Ebből arra következtettem, hogy ezek az alulról építkező együttműködési formák ma már **egyre ismertebbek és elfogadottabbak a lakosság körében is.**
- Megállapítottam, hogy az eurorégiók fennmaradásához két feltételnek kell teljesülnie: eredményeket kell felmutatni és intenzív kapcsolatrendszert kell kiépíteni. Mivel az utóbbit sajnos a válaszadóknak mindössze 12%-a ismerte fel, így **az eredményesség jelentheti a vizsgált eurorégiók jövőjét.**
- A vizsgálatból nyilvánvalóvá vált, hogy az eurorégiók az **általános jószomszédi kapcsolatok elősegítése, a közös konferenciák rendezése és a térségen belüli turizmus fellendülése** területein a legeredményesebbek.
- Az eurorégiók eredményeinek az összteljesítményét összehasonlítva az **Euregio West/Nyugat Pannóniát** találtam a legeredményesebbnek, és a **Kárpátok Eurorégiót** a legkevésbé eredményesnek.
- A működésbeli problémák tekintetében úgy találtam, hogy **a rendelkezésre álló anyagi források szűkössége, az önálló költségvetés hiánya és a külső szponzorok érdeklődésének a hiánya** jelentik a legsúlyosabb problémát a vizsgált eurorégiókban.

- A problémák egybevetéséből kiderült, hogy a **Duna-Körös-Maros-Tisza Eurorégió a legkevésbé problémás** együttműködés, míg a **Kárpátok Eurorégió** küzd a **legsúlyosabb problémákkal**.
- Megállapítottam, hogy az euroregionális együttműködéseknek **mérhető pozitív területfejlesztési hatásai vannak**: a válaszadók 60%-a az **infrastruktúra bővülésére** és 56,25%-a a **régió aktivitásának a növekedésére** gyakorolt hatását találta a legfontosabbnak. Emellett a válaszok alapján rámutattam, hogy a **perifériális helyzet csökkentése** (26,5%) és a **gazdasági élet fellendülése** (40%) is érzékelhető az eurorégiók területén.
- A területfejlesztési hatások közül a **demográfiai viszonyok** (1,25%) és a **statisztikai mutatók általános javulása** (5%) érezhető a legkevésbé.

3.4.3. *A magyar eurorégiók és az Európai Unió kapcsolata szempontjából levont következtetések*

A magyar tagrégiókkal működő eurorégiók működési feltételeinek a biztosításában – hasonlóképpen, mint a nyugat-európai eurorégiók esetében – az Európai Unió intézményei fontos szerepet töltenek be.

- Megállapítottam, hogy az **eurorégiók** képviselői körében a támogatási formák közül a Phare CBC és az Interreg Kezdeményezés a legismertebb. Ebből arra következtettem, hogy **szoros kapcsolatban állnak az Európai Unióval**.
- Rávilágítottam, hogy az egyes eurorégiókban belül a legnagyobb részben (95%) az EU csatlakozást követően változást feltételeznek az elérhető támogatási formák tekintetében. A források bővülését elsősorban az **EU csatlakozással párhuzamosan megnyíló keretek bővülésétől** várják (68%).
- Bebizonyítottam, hogy a **vizsgált euroregionális együttműködések elősegítik az érintett országok Európai Unió csatlakozását**. A leginkább megosztott ebben a tekintetben a legnagyobb területű és népességű Kárpátok Eurorégió volt, amely a legváltozatosabb határszakaszokat foglalja magába.

Az Európai Unió csatlakozás következményeinek értékelésénél három határszakasz különül el egymástól. Ezek egybeesnek az EU csatlakozásunk után kialakuló határtípusokkal, illetve a vizsgált statisztikai adatok alapján kirajzolódó magyarországi határokkal.

- Megállapítottam, hogy az **eurorégió jövőjére vonatkozó lehetséges változások** térképen történő megjelenítése kirajzolja a 2004-ben kialakuló határtípusokat: **EU belső határ** (magyar-osztrák, magyar-szlovén, magyar-szlovák), **EU külső határ** (magyar-horvát, magyar-jugoszláv) és **EU ideiglenes külső határ** (magyar-román). A válaszadók véleménye alapján:
 - 1) EU belső határ – **megszűnnek az államhatárok és átalakul az eurorégiók szerepe**
 - 2) EU ideiglenes külső határ – **az érintett régiók aktív szerepet kapnak az EU munkájában**
 - 3) EU külső határ – **a résztvevő magyar régiók az országon belül lesznek prosperáló régiók.**

- Rávilágítottam, hogy **az egyes tagok lehetséges kiválását előidéző okok** alapján szintén körvonalazódnak a határtípusok:
 - 1) EU belső határ – az **Európai Unión belül előnyösebb pozícióba** kerül egy-egy régió
 - 2) EU külső határ – az **Európai Unión belül előnytelenebb pozícióba** kerül egy-egy régió
 - 3) EU ideiglenes külső határ – **politikai okok** miatt válhatnak ki egyes tagrégiók
- Megállapítottam, hogy az **euroregionális együttműködés EU csatlakozásra gyakorolt hatásáról** az egyes eurorégiókban – és így az egyes határszakaszok mentén is – **megoszlanak a vélemények**: a Duna-Körös-Maros-Tiszában és az Euregio West/Nyugat Pannóniában úgy gondolják, hogy az eurorégió leginkább azzal járul hozzá az Európai Unió csatlakozási folyamathoz, hogy megismerteti a résztvevő régiókat az Európai Unióval. A Duna-Dráva-Száva Eurorégióban és a Vág-Duna-Ipoly Eurorégióban az eurorégióknak a perifériális jelleg csökkentésében játszott szerepét emelik ki, míg a Kárpátok Eurorégióban a legtöbben úgy látják, hogy az eurorégiók hozzájárultak a csatlakozási folyamat felgyorsulásához.

3.4.4. Az intereuroregionális kapcsolatok jelentőségét érintő megállapítások

Az eurorégióknak a fennmaradás és intenzívebb működés szempontjából a többi eurorégióval, azaz a többi akár az országhoz, akár a szomszédos országhoz tartozó határmenti térséggel is össze kell hangolniuk a tevékenységeiket, hiszen így tudják bizonyítani, hogy érettek a magasabb szintű integrációban való részvételre. Azonban a vizsgálatból világossá vált, hogy **az egyes euroregionális együttműködések között nem létezik intenzív kapcsolat**, ami komoly akadálya az együttműködések elmélyülésének. Megállapításaim az **intereuroregionális kapcsolatok** lehetőségeire világítanak rá.

- A felkészülés folyamatában érdemes kapcsolatokat kiépíteni **a jelenlegi EU belső határok mentén létrejött eurorégiókkal**, amelyek tapasztalataikat át tudják adni, valamint segítséget tudnak nyújtani a minél inkább zökkenőmentes felzárkózáshoz.
- Az EU jelenlegi külső határai mentén (német-lengyel, német-cseh, osztrák-cseh, osztrák-szlovák, osztrák-szlovén) elhelyezkedő **közép-európai eurorégiókkal** érdemes kialakítani az együttműködések, hiszen ezek az euroregionális együttműködések gyakorlatilag ugyanazon az úton haladnak és egy euroregionális hálózat révén naprakészen tudnák kezelni a felmerülő problémákat.
- **A leendő külső határok mentén elhelyezkedő eurorégiók** számára a csatlakozásra váró országok eurorégiók válnak a „nagy testvérré” és az Európai Unió elvárja, hogy a tapasztalatokat a csatlakozást követően már az új stratégiai helyzetbe került együttműködések adják át, annál is inkább mivel a közép-európai térség mind történelmi, etnikai, földrajzi, politikai, gazdasági, társadalmi értelemben sokban különbözik Európa nyugati felétől.

3.4.5. Az eurorégiók determináltsága

Az eurorégiók működését vizsgáló kutatás alapkérdésére a válasz a levont konklúziók alapján az alábbi pontokban összegezhető:

- 1) Az Európai Unió határon átnyúló együttműködésekre vonatkozó jogi és pénzügyi politikájának köszönhetően ugrásszerűen megnőtt és elterjedt az eurorégiók intézménye.
- 2) Az Európai Unióhoz viszonyított eltérő határpozíció (belső-külső) hatással van az eurorégiók működésére, eredményeire és a felmerülő problémáira.
- 3) Az eurorégiókban résztvevő tagrégiók fejlettségi szintje és a térségben betöltött szerepe befolyásolja az eurorégiók fejlődési menetét.
- 4) Az eurorégiók egyfajta minilaboratóriumai az integráció kiteljesedésének.
- 5) Magyarország határmenti térségeinek a felzárkóztatásához nagymértékben hozzájárulnak az euroregionális együttműködések, ezáltal a határmenti régiók periférikus szerepe akár meg is szűnhet.
- 6) A Magyarország különböző határai mentén alapított eurorégiók eltérő szerepet kapnak az Európai Unió csatlakozásunk után.

Magyarország határmenti térségei számára mindenképpen kitörési pontként értelmezhetőek **az eurorégiók**, amelyek segítenek **a perifériális helyzet felszámolásában és felkészítik az érintett régiókat az integrációra**. Az összefogással és az Európai Unió támogatásával látványos fejlődést produkálhatnak, amennyiben képesek azokat megfelelően hasznosítani és az előnyükre fordítani. A következő évek és évtizedek eredményei és gazdasági-társadalmi mutatói fogják bizonyítani, hogy mennyire életképes együttműködési formákról van szó.

1. Objectives

By the 1990s, as a consequence of the acceleration and intensification of the integration processes, **regionalism** became the basis for the most important research trends. Regionalism has not only gained ground but its meaning has gone through considerable changes too: since the second half of the eighties, the social scientists have been studying the regions from the aspects of the accelerated European integration and the increase and application methods of the Structural Funds functioning in a wider European political arena.

Nowadays, the issue of the **Hungarian EU accession** appears in all disciplines. When focusing on a research topic, geography, history, economics, jurisprudence, sociology, political sciences, etc. all refer to and rely on the institutional systems and processes of the European Union.

The research of **cross-border co-operations** concerns several disciplines and complex conclusions may only be drawn with the consideration and combination of the research trends. The present research focuses on a special type of cross-border co-operations which involves the most spectacular elements of the bottom up methods in the development of the institutional system. These are the so called **euroregions** which cover the European neighbouring border regions like building stones.

The fundamental question raised in the dissertation is whether the location of a euroregion along different borders determines – if yes to what extent – the economic-social-cultural composition of the certain euroregions, the level of co-operation and the situation following the EU accession.

To provide an answer to the above questions, a country was chosen from Europe which has the most varying past and future with respect to its borders. The different socio-economic position of the **euroregions founded along the borders of Hungary** made it possible to get a better understanding of the border region problematics and offered an explanation for the development of the factors promoting and inhibiting cross-border co-operations. In the course of the research of the euroregions founded along the borders of Hungary, the following objectives were defined:

1. Demonstration of the impacts of the **regional structure and institutional system** of the European Union concerning cross-border co-operations.
2. Revelation of the effects upon the cross-border co-operations generated by the **different geographic location of borders**.
3. Evaluation of the operation and co-operation systems of the Hungarian euroregions on the basis of the **European Union co-operation norms**.

For the realisation of the above objectives, the following tasks were set out:

- To **call attention to** the effects of the cross-border co-operation related legal and financial policies of the European Union on the euroregions.
- To **prove** that the euroregions are a kind of mini laboratories of the accomplishment of the integration.
- To **examine** the influence of the EU related position of the borders on the functioning of the euroregions and the results and problems occurring in the co-operations.

- To **show** that to what extent the development level of the member regions participating in the euroregional co-operations and their roles fulfilled in the region influence the progress of the euroregions.
- To **evaluate** the role of the euroregional co-operations in the closing up of the border regions of Hungary and to **cast light upon** the fact that these co-operations may even lead to the diminishment of the peripheral situation of the border regions..
- To **compare** the euroregions founded along the different types of borders of Hungary from the aspect of their evaluation of the EU accession and their role played in this process, and to **analyse** the role of the euroregions along the different borders after the EU accession.

2. Applied methods

2.1. Data collection

- The **geographical database of the CIA** was applied for the calculation of the data concerning the borders and border regions of the members and candidates of the European Union.
- The **Internet** had a primary role in the study of the various euroregions since most euroregional co-operations have an electronic accessibility. Besides, fruitful links have been established with the **Association of European Border Regions (AEBR)** and thus the missing information arrived directly from Gronau, from the seat of AEBR.
- When comparing the cross-border co-operation related financial policies of the European Union, the **Interreg project reports** and the **Phare Reports** of the AEBR and the national governments were used. After selecting the obtained information, the data related to the various borders and border regions were processed by using mathematical calculations.
- The **data of the Central Statistical Office** were used for the comparative analysis of the Hungarian member regions – counties – of the euroregions. In this respect, the **County Statistical Annuals** served as a basis. The data concerning the export-import turnover of the Hungarian counties were taken from the databases of the regional and county level reports of the **Ministry of Economy**. Thematic maps were created for the illustration of spatiality.
- To support the hypothesis about the functioning of the euroregions, a **questionnaire survey** was conducted in 2002 in the euroregions with Hungarian member regions. On the basis of this – relying on the formerly analysed theoretical and statistical pieces of information –, conclusions have been drawn about the mechanism, results and problems of the euroregional co-operations and about the expected consequences of the EU accession (impact analysis about the sustainability and the developing roles). The questionnaire concentrated exclusively on the aspect of one country (Hungary).

2.2. Data processing and plotting

The statistical data were fixed in tables with using the **Microsoft Excel 2002** programme and were partly plotted on charts with the help of the Excel program and partly illustrated by

thematic maps with the help of the **MapInfo Professional 6.5.** software. The missing maps were digitalised for the thematic mapping with using the **Autocad R14** software.

The **SPSS 8.0 and 9.0** softwares assisted the work during the processing of the data of the survey and the application of the statistical-mathematical methods. The achieved results were partly demonstrated through charts prepared by the SPSS programme, and partly by thematic maps – after their transformation with the help of the Excel program – using the MapInfo program.

The thematic maps make clear the spatial dimension of the varying endowments and characteristics of the borders and euroregions.

3. Results

3.1. The result of the survey of the special literature

The European special literature on border regions and cross-border co-operations has been analysed and compared by four sub-disciplines: economic geography, regional geography, political geography and cultural geography. On the basis of this, the following conclusions were drawn:

- **the European special literature on geography** has been dealing with the issues of borders and border regions **since the fifties** – that is, since the foundation of the European Union,
- and **the researches concerning cross-border co-operations became intensive** in the European special literature **from the second half of the eighties.**

It became clear from the comparison of the Hungarian researches and studies that

- the gradual – regional and thematic – broadening of the Hungarian special literature has been following the events of the transformation and as a consequence of this
 1. the studies emphasising the peripheral situation of the border regions were pushed into the background
 2. while with the gradual opening up of Europe, the cross-border co-operations, the support systems of the European Union, the Schengen problem and the consequences of the accession got into the focus of the Hungarian border related researches.

Through the analysis of four cross-border co-operation models, it was indicated that Peter Haggett's **subsequent boundaries**, Remigio Ratti's **open and connecting borders** and the **D field** named in his typology, and Oscar Martinez's **independent** and **integrated border regions** are the most ideal for the cross-border co-operations. At the same time, József Tóth's model of the **possible cross-border contacts between the Comecon countries** used to be valid for the socialist period and today one can meet that co-operation form only in the history of some present co-operations. This is by all means one of the most significant elements of the democratisation process – at least from the aspect of cross-border co-operations.

Taking into consideration the above, attention has been called attention to the fact that the geographers should keep four aspects in mind when doing research in connection with borders and cross-border co-operations: (1) the **multidimensional** nature of borders, (2) the

spatial dimension of borders, (3) the application of the **multicultural** aspect in the border studies (4) and the approach of the borders as **dynamic phenomena**.

3.2. Statements about the regional structure and institutional system of the European Union

3.2.1. Regional structure

When studying the impacts of the regional structure of the European Union concerning the cross-border co-operations, the **changes occurring in the number and length of the borders within the European Union** were compared from a historical point of view. The weight of the border regions was examined within the certain European Union member countries and relying on the core-periphery division of Europe a comparison was made on the level of the euroregions.

- It was concluded that as a result of the enlargement processes taking place within the European Union from 1957, the **number and length of the continental borders almost doubled** (number of borders: 18→33; length of borders: 8577 km→16097 km).
- It has been calculated that, at present, more than half of the EU borders – both in number and length (54.5%; 55.9%) – form external borders. On the basis of this, it was determined that **almost half of the number of the EU external borders (44.5%) and one-third of their length (33.2%) constitute common borders with the Central European candidate countries**.
- Relying on the above written, it was established that the most significant border changes happened as a result of the enlargement processes of 1995 and expectedly the **accession processes in 2004** will cause even bigger changes. In 2004 the so far biggest territorial expansion of the European Union will be accompanied by a **change of borders which will be the largest in ratio and will result in the most considerable changes in quality** as well. As a consequence of this, the **ratio of the present EU internal borders and EU external borders will be exchanged** (EU internal borders: 45.5%→54.5%; EU external borders: 54.5%→45.5%).
- With the help of the data concerning the GDP per capita and the core-periphery division of Europe, it was pointed out that **border regions may belong to the core areas as well**. This establishment was supported during the categorisation of the euroregions as well.

3.2.2. Institutional system

For the demonstration of the policy of the European Union (legal/financial background, Schengen Agreement, effects of enlargement), the various Interreg and Phare CBC reports were consulted. The data of the individual countries were summarised and comparisons were made by regions and allocations.

- It was concluded that as a consequence of the favourable regional policy of the European Union, the **number of the euroregions** and other similar forms of cross-border co-operations **increased rapidly in the past decade**.

- It was found that during the **Interreg IIA** period the European Union spent the largest amounts of financial support on the development of the Spanish-Portuguese border regions. Its primary aim was to diminish the **peripheral situation** in that part of the continent.
- Looking at the Interreg III, **the largest amounts are allocated to those countries which are neighbouring candidate countries** (39.3%; 1914 million euro). The Phare CBC support system of the European Union also contributes to the realisation of cross-border developments and thus to the socio-economic promotion of the border regions. Therefore, as a consequence of the **EU accession the diminishment of the peripheral situation in the border regions of the new member states may be expected.**
- A **close connection** was found between the intensification of the **EU policies supporting cross-border co-operations and the exchange of the ratios of the EU internal and external borders.** In parallel with the increase in the length of the internal borders of the EU, there was a growing interest on behalf of the Council of Europe to create a legal basis for the cross-border co-operations and on behalf of the European Committee to introduce financial support systems.
- The similarities and differences between the **Interreg and Phare CBC programs** were revealed, and attention was called to the **coordination** between the support systems which is **indispensable from the aspect of the enlargement.**

3.3. Demonstration of the differences between the cross-border co-operations resulting from the geographical location of the borders

3.3.1. Establishments concerning the euroregional phenomenon

An attempt has been made to clarify the definition of the euroregions and attention has been called to the peculiarities of these cross-border co-operation forms.

- The stages of the **chronological development of euroregions** were demonstrated taking into consideration both the internal and external relationships.
- It was established that the further development of the euroregions is slowed down by **barriers in time and space.**
- The **horizontal and vertical connection networks** of the euroregions have been revealed and discussed.

Following this, a way of categorisation was set up for 108 euroregions in Europe on the basis of their position compared to the European Union. The **five categories** – acknowledged by the AEBR as well – were analysed and the euroregions were grouped. In addition to this, the categories were complemented with three possible grouping methods resulting from the accession of the Central European candidate countries.

- It was found that the **cross-border co-operations in Europe along the various EU border types** are established with different purposes and **show differences** in their priorities in the EU supported programmes and their expected impacts. The 56

executed Interreg IIA projects and the AEBC reports were analysed for the demonstration of all these.

- It has been established that the differences between the euroregions within and along the borders of the European Union may be measured through three dimensions: (1) **Objective** – the reason for and type of the intervention; (2) **NUTS** – the level of the administrative units (3) and the **core–periphery** division of Europe.
- It was shown that the **Central European euroregions** raise new aspects in connection with the border position and **three possible categorisation methods** have been suggested:
 - (1) on the basis of the support system of the **Phare CBC**,
 - (2) by the year of introduction of the **Schengen Agreement**,
 - (3) and considering the **border position after the accession**.
- As a result of the assessment of the cross-border projects it was established that the largest support has been always given for the **infrastructural and environmental investments**.
- It was established that with regard to the border situation, Hungary will become the most varied from among the candidate countries after the EU accession. Accordingly, the **seven borders of Hungary after 2004** will belong to three different types:
 - (1) **EU internal border**: Hungarian-Austrian, Hungarian-Slovenian, Hungarian-Slovakian
 - (2) **EU external border**: Hungarian-Ukrainian, Hungarian-Croatian, Hungarian-Yugoslavian
 - (3) **EU temporary external border**: Hungarian-Romanian

3.4. Conclusions with respect to the peculiarities of the Hungarian euroregions

Five euroregions were chosen from among the thirteen euroregional co-operations of Hungary. These are as follows: **Carpathian Euroregion, Danube-Kris-Mures-Tisza Euroregion, Euregio West/West Pannon, Danube-Drava-Sava Euroregion, Vagh-Danube-Ipel Euroregion.**

3.4.1. Connections between the development level and relationships of the border counties and the euroregions

In the studied euroregional co-operations Hungary participates on the NUTS3 (county) level. These co-operations involve 13 out of the 14 border counties (exception: Nógrád county), thus they practically cover the entire length of the Hungarian borders. First, a **regional comparison** was made with regard to the position of the border counties within the Hungarian spatial structure, the county distribution of certain economic indicators and the foreign trade relations of the counties.

- With respect to the position of the border counties within the spatial structure, it was found that the **euroregions established by the counties located along the Northeast Hungarian and East Hungarian borders cover the largest areas and concern the most people in Hungary.**

- The economic indicators made it obvious that the **euoregions founded by the counties along the Northeast Hungarian and East Hungarian borders unite much more backward – peripheral – regions**, than the co-operations founded along the Hungarian-Austrian border and the western part of the Hungarian-Slovakian border. This casts a light upon the fact that the euoregions along the northeastern and eastern borders (Carpathian Euroregion, Danube-Kris-Mures-Tisza Euroregion) have to invest much more energy for the development of the economic sphere.
- From the comparison of the **foreign trade turnover (export-import)** on the county level through three groups of countries (European Union, neighbouring countries, euoregional partner countries) it was concluded that the **border situation has an influence on the choice of the foreign trade partners**. The determination caused by the border situation was illustrated with the help of thematic maps.
- The importance of the border situation in the foreign trade is the most spectacular in the cases of **Romania, Slovakia, Croatia and Slovenia**. In the case of **Austria** the ranking does not really reflect differences between the counties due the over-dominance of Austria within the Hungarian export-import turnover. Nevertheless, in the cases of the Eastern Hungarian counties (Hajdú-Bihar, Szabolcs-Szatmár-Bereg, Borsod-Abaúj-Zemplén) the lower ranking may be detected which may be explained by their distance from the Hungarian-Austrian border.
- It has been also established that the foreign trade with the **euoregional partner countries** clearly corresponded to the borders of three euoregions. The export–import turnover of the member counties of the **Euregio West/West Pannon** along the Hungarian-Austrian border was related to the euoregional partner country in 15-20%, while the relatively high export-import flow between the **Carpathian Euroregion**, the **Danube-Kris-Mures-Tisza Euroregion** and the partner countries becomes visible along the northeastern and eastern borders.

3.4.2. Establishments with regard to the functional peculiarities of the euoregions

The following were established with regard to the sociological characteristics of the 106 repliers.

- In the Hungarian euoregions those mostly **41-60 year-old men** are involved actively **who got into connection** with the euoregion represented by them **through their work**.
- The majority of the active participants in the co-operations are self-governmental leaders or representatives as a consequence of which **the group of participants changes in the function of the actual self-governmental elections**.
- It was found that the time factor influenced the composition of the fellow workers of the euoregions: in the case of the euoregions founded lately (Danube-Drava-Sava Euroregion, Vagh-Danube-Ipel Euroregion) the ratio of those experts who joined the euoregion because of **being interested in the regional co-operations and border issues** is higher than in the older euoregions. Thus, it was concluded that these bottom-up co-operations **are becoming more and more known and acknowledged among the inhabitants as well**.

- It was established that two conditions have to be fulfilled for the sustainability of the euroregions: they have to show results and have to build an intensive co-operation network. Since, unfortunately, only 12% of the repliers realised the latter therefore **success might be the future tool for the studied euroregions**.
- It became clear from the research that the euroregions are the most successful in the fields of the **promotion of good neighbourly relations**, the **organisation of joint conferences** and the **prosperity of tourism within the region**.
- Comparing the total performance of the results produced by the euroregions, the **Euregio West/West Pannon** proved to be **the most efficient** while the **Carpathian Euroregion** was found to be **the least efficient**.
- With respect to the problems inhibiting the more intensive functioning of the euroregions, it became clear that **the shortage of the available financial resources**, **the lack of an own budget** and **the lack and diminishment of interest from the part of the external sponsors** mean the most serious problems in the studied euroregions.
- Adding up the problems, the **Danube-Kris-Mures-Tisza Euroregion** turned out to be **the least problematic**, while the **Carpathian Euroregion** suffers from **the most serious problems**.
- It was established that the euroregions have **measurable positive regional development impacts**: 60% of the repliers found the influence on the **development of the infrastructure** and 56.25% found the impact on **the increase of the activity of the region** the most important. Besides, on the basis of the answers, it was shown that the **diminishment of the peripheral situation** (26.5%) and the **economic prosperity** (40%) could be also felt on the areas of the euroregions.
- From among the regional development impacts, the **improvement of the demographic situation** (1.25%) and of the **statistical indicators** (5%) could be the least felt.

3.4.3. Conclusions concerning the relationship between the Hungarian euroregions and the European Union

The institutions of the European Union have a key role in assuring the functional conditions of the euroregions with Hungarian member regions – similarly as in the case of the Western European euroregions.

- It was found that the most well known forms of support among the participants of the euroregions are the Phare CBC and the Interreg Programmes. It was concluded from this that **the euroregions maintained close contact with the European Union**.
- It was pointed out that most of the participants (95%) expected changes after the EU accession concerning the available forms of resources. The widening of the resources was primarily expected from the **raising of new support forms in parallel with the EU accession** (68%).
- It was shown that **the studied euroregional co-operations promoted the EU accession of the countries concerned**. The Carpathian Euroregion was the most hesitating in this respect which co-operation actually involves the largest area, the biggest population and includes the most varying borders.

Three borders may be differentiated from each other while evaluating the consequences of the EU accession. These coincide with the types of borders evolving after our EU accession, and with the Hungarian border types designated by the studied statistical data.

- The mapping of the **possible changes concerning the future of the euroregions** defined the types of borders evolving after 2004: **EU internal border**, **EU external border** and **EU temporary external border**. According to the questionnaires:
 - 1) EU internal border – **the state borders cease to exist and the role of the euroregions changes**
 - 2) EU temporary external border – **the Hungarian member regions will get an active role in the work of the EU**
 - 3) EU external border – **the participating Hungarian regions will become prospering regions within the country.**
- The **reasons for the separation of certain member regions** from the euroregions also defined the border types:
 - 1) EU internal border – **certain regions get into a more favourable position within the European Union**
 - 2) EU external border – **certain regions get into a less favourable position within the European Union**
 - 3) EU temporary external border – **political reasons** may make certain member regions to leave the co-operation
- The opinions and attitudes were found to differ in the euroregions – and thus along the certain borders as well – with regard to **the influence of the euroregional co-operation on the EU accession**: in the Danube-Kris-Mures-Tisza Euroregion and in the Euroregion West/West Pannon it is thought that the euroregion contributed to the EU accession processes with **the introduction of the EU systems to the euroregions**. In the Danube-Drava-Sava Euroregion and in the Vaghy-Danube-Ipoly Euroregion the role played in the **diminishment of the peripheral situation** is emphasised while most of the people in the Carpathian Euroregion say that the euroregions **helped the acceleration of the accession processes**.

3.4.4. Establishments concerning the importance of the intereuroregional co-operations

Euroregions have to harmonise their activities with the other euroregions for the sake of their survival and the more intensive operation. This means that they have to harmonise the activities with the border regions in the other countries because this how they can prove that they are mature for the participation in a higher level integration. However, the survey has shown that **there is no intensive connection between the certain euroregional co-operations**, and this may be a serious obstacle in the intensification of the co-operations. The following suggestions open up the possibilities for the creation of **intereuroregional co-operations**.

- During the process of preparation for becoming a EU member state it is worth to build networks **with the euroregions along the present internal EU borders**, which are able to pass on their experiences and can afford assistance for the smoother closing-up.

- Co-operation **with the Central European euroregions** lying along the present external EU borders (German-Polish, German-Czech, Austrian-Czech, Austrian-Slovakian, Austrian-Slovenian) could be useful since these co-operation practically have to face the same problems and with the help of a euroregional network the occurring problems could be handled more easily and effectively.
- For **the euroregions along the future external EU borders**, the euroregions of the candidate countries will become the “big brother” and the European Union expects from the co-operations with a new strategic position to pass on their experiences – especially because the Central European region is much different (historically, ethnically, geographically, politically, economically, socially, etc.) from the western part of Europe.

3.4.5. Determination of the euroregions

On the basis of the above conclusions, the answer to the fundamental question of the research may be summed up in the following points:

- 1) The number of euroregions rapidly increased as a result of the legal and financial policies of the European Union concerning the cross-border co-operations.
- 2) The border position defined by the area of the European Union (internal-external) influences the functioning, efficiency and problem-solving methods of the euroregions.
- 3) The development level of the member regions in the euroregions and their role fulfilled in the region determine the development pace of the euroregions.
- 4) Euroregions are mini laboratories of the expansion of European integration.
- 5) Euroregional co-operations have an important contribution to the closing-up of the border regions in Hungary, and thus the peripheral situation of the border regions may even disappear.
- 6) The euroregions founded along the different borders of Hungary will have different roles after the EU accession.

For the border regions of Hungary, **the euroregions** may be most definitely seen as breaking out points which help a lot in the **elimination of the peripheral situation and prepare the regions concerned for the European integration**. A spectacular development may be produced through the co-operation and the support coming from the European Union, in case they are able to use them properly and to take an advantage of them. The results and socio-economic indicators of the following years and decades will demonstrate how viable the euroregions are.

A témában megjelent publikációk és előadások

Publikációk

- CZIMRE K.** 1997: Az eurorégiós törekvések földrajzi vizsgálata. XXIII. OTDK, Természettudományi szekció, Nyíregyháza. 41p.
- CZIMRE K.** 1998a: Közép-Európa határon átnyúló (CBC) kapcsolatainak földrajzi aspektusai. In: Tóth J. – Wilhelm Z. (eds.) A társadalmi-gazdasági aktivitás területi-környezeti problémái. Geográfus Doktoranduszok Első Országos Konferenciája – JPTE TTK Földrajzi Intézet, Pécs. 1996. november 28-29. pp.158-172.
- CZIMRE K.** 1998b: Debrecen Megyei Jogú Város nemzetközi kapcsolatai. – In: Süli-Zakar I. (ed.) Tanulmányok Debrecen Városföldrajzából III. KLTE Társadalomföldrajzi és Területfejlesztési Tanszék, Debrecen. pp.21-29.
- CZIMRE K.** 1998c: A Hajdú-Bihar Megyei Önkormányzat nemzetközi kapcsolatai. In: Süli-Zakar I. (ed.) Hajdú-Bihar Megye Kézikönyve. Csiszér Bt.–CEBA Kiadó, Debrecen. pp.104-109.
- CZIMRE K.** 1998d: Debrecen Megyei Jogú Város nemzetközi kapcsolatai, testvérvárosai. In: Süli-Zakar I. (ed.) Hajdú-Bihar Megye Kézikönyve. Csiszér Bt.–CEBA Kiadó, Debrecen. pp.275-276.
- CZIMRE K.** 1999a: A Kárpátok Eurorégió természeti és társadalmi potenciálja. – In: Fülek Gy. (ed.) A táj változásai a Kárpát-medencében. GATE Gödöllő. pp.115-120.
- CZIMRE K.** 1999b: A nyugat-európai regionalizmus egy sajátos földrajzi példája. In: Süli-Zakar I. (ed.) A földrajz jövője – A jövő földrajzosa. Geográfus Doktoranduszok III. Országos Konferenciája. Debrecen. pp.264-271.
- CZIMRE K.** 1999c: A belga németajkú közösség politikai földrajzi vizsgálata. In: Pap N. – Tóth J. (eds.) Változó világ, átalakuló politikai földrajz. JPTE Pécs. pp.263-268.
- CZIMRE K.** 1999d: Cultural and Historical Dimensions of the Hungarian-Ukrainian Relationship. – In: The EU Accession States and Their Eastern Neighbours. Bertelsman Stiftung, Gütersloh. pp.83-103.
- CZIMRE K.** 1999e: Intereuroregionális kapcsolatok földrajzi vizsgálata – Esettanulmány: A Maas-Rajna Eurégió és a Kárpátok Eurorégió kapcsolatának elemzése. In: A táj és az ember – geográfus szemmel CD-rom. <http://phd.ini.hu> Geográfus Doktoranduszok IV. Országos Konferenciája, Szeged.
- SÜLI-ZAKAR I. – CZIMRE K. – TEPERICS K.** 1999a: Regionalism in Central Europe: The Study of the Carpathian Euroregion from the Aspect of Human Relations. <http://www.regonal-studies.assoc.ac.uk/papers/index.htm> (<http://212.140.137.10/out/Klara.rtf>)
- SÜLI-ZAKAR I. – CZIMRE K. – TEPERICS K.** 1999b: Regionalism in Central Europe: The Study of the Carpathian Euroregion from the Aspect of Human Relations. In: Regional potentials in an Integrating Europe. Regional Studies Association. Bilbao, pp.139-140.
- CZIMRE K.** 2000: Eurorégiók a Régiók Európájában. In: Szónokyné Ancsin G. (ed.) Határok és Régiók. SZTE TTK Gazdaság és Társadalomföldrajz Tanszék. pp.77-86.
- MEZŐ, F. – CZIMRE, K.** 2000: Eastern Central Europe: A Changing Concept in Time and Space. In: Maródi, L. (ed.) Emerging Infectious Diseases in Eastern-Central Europe. Medicina, Budapest. pp.253-278.
- SÜLI-ZAKAR I. – CZIMRE K. – TEPERICS K.** 2000: Cultural Identity and Diversity in the Carpathian Euroregion. In: Boneschansker, E. (ed.) Cultural Uniqueness and Regional

- Economy. CURE 3 – Conference on Outstanding Regions Exploring Quality in a Competitive World. Leeuwarden. pp.87-88.
- CZIMRE K.** 2001: The International Relations of the Carpathian Euroregion. In: Süli-Zakar, I. – Czimre K. (eds.) Carpathian Euroregion: Borders in the Region – Cross-Border Co-operation. Debrecen. pp.57-64.
- SÜLI-ZAKAR, I. – **CZIMRE, K.** 2001: The Political Geography and Geopolitical Role of the Carpathian Region. In: Antonsich, M. – Kolossov, V. – Pagnini, M. P. (eds.) On the Centenary of Ratzel's Politische Geographie: Europe Between Political Geography and Geopolitics. Società Geografica Italiana, Roma. pp. 659-671.
- SÜLI-ZAKAR, I. – **CZIMRE K.** – TEPERICS, K. 2001: The Meaning of Transnational Regionalism and Regional Cultural Identity in the Carpathian Euroregion. In: Bibby-Larsen, L. – Hardy, S. – House, F. (eds.) Regional Transitions: European Regions and the Challenges of Development, Integration and Enlargement, RSA. pp.56-57.
- SÜLI-ZAKAR, I. – **CZIMRE K.** – TEPERICS, K. – PATKÓS, CS. 2001: Cultural Identity and Diversity in the Carpathian Euroregion. In: Role of the Carpathian Euroregion in Confronting Its Minority Agenda. Presov – Uzhgorod. pp.47-76.
- CZIMRE, K.** 2002a: Közép-Európa eurorégiói az Európai Unió csatlakozás küszöbén. In: Északkelet Magyarország – Társadalompolitikai folyóirat. VII. évfolyam, 3-4. szám, Miskolc. pp.33-37.
- CZIMRE, K.** 2002b: Central European Euroregions in the Light of the EU Accession. In: Süli-Zakar I. (ed.) Borders and Cross-Border Co-operations in the Central European Transformation Countries. Debreceni Egyetem Kossuth Kiadója, pp. 176-183.
- SÜLI-ZAKAR I. – **CZIMRE, K.** – TEPERICS K. 2002a: Human Mobility on the Area of the Carpathian Euroregion – Migrating Minorities. – In: Montanari, A. (ed.). Human Mobility in a Borderless World? Società Geografica Italiana, Rome. pp.291-295.
- SÜLI-ZAKAR I. – **CZIMRE K.** – TEPERICS K. 2002b: The Possible Effects of the Schengen Space on the Central European Cross-Border Co-operations – Case Study: Carpathian Euroregion. In: Süli-Zakar I. (ed.) Borders and Cross-Border Co-operations in the Central European Transformation Countries. Debreceni Egyetem Kossuth Kiadója. Debrecen, pp.22-41.
- CZIMRE K.** 2003: Magyarország euroregionális együttműködéseinek összehasonlító elemzése. In: Süli-Zakar I. (ed.) Határok és határmentiség az átalakuló Közép-Európában. Debrecen. pp.50-62.
- SÜLI-ZAKAR I. – **CZIMRE K.** – TEPERICS K.: „Central European Euroregions in the Light of the EU Accession” – megjelenés alatt
- CZIMRE K.** – SÜLI-ZAKAR I. – TEPERICS K.: „The Representation of the Carpathian Euroregion in the Media – Image Building Strategies for the Promotion of the Schengen Process” – megjelenés alatt

Szerkesztések

- SÜLI-ZAKAR I. – **CZIMRE K.** 2001: Carpathian Euroregion: Borders in the Region – Cross-Border Co-operation. Debrecen, 159p.

Előadások

- „Közép-Európa határon átnyúló (CBC) kapcsolatainak földrajzi aspektusai” – Geográfus Doktoranduszok Első Országos Konferenciája – Pécs, 1996. november 28-29.
- „Az eurorégiós törekvések földrajzi vizsgálata” – XXIII. Országos Tudományos Diákköri Konferencia (Földrajz Szekció, Gazdasági földrajz alszekció) – Nyíregyháza, 1997. március 22-24.
- „Regionalizmus Nyugat-Európában” – Az Euroatlanti Klub alakuló gyűlése – Debrecen, 1998. május
- „A nyugat-európai regionalizmus egy sajátos földrajzi példája” – Geográfus Doktoranduszok III. Országos Konferenciája – Debrecen, 1998. szeptember 3-4.
- „A belga németajkú közösség politikai földrajza” – Első Magyar Politikai Földrajzi Konferencia – Pécs, 1998. december
- „A Kárpátok Eurorégió természeti és társadalmi potenciálja” – „A táj változásai a Kárpát-medencében” – tudományos konferencia Nyíregyháza, 1998. november 4-6.
- „Eastern Central Europe: A Changing Concept in Time and Space” – nemzetközi konferencia – ECE IPI Centre for Training and Research, Debrecen, 1999. augusztus 16-25.
- „Regionalism in Central Europe: The Study of the Carpathian Euroregion From the Aspect of Human Relations” – „Regional Potentials in an Integrating Europe” – nemzetközi konferencia – University of Basque Country, Bilbao, Spanyolország, 1999. szeptember 18-21.
- „Intereuroregionális kapcsolatok földrajzi vizsgálata: Esettanulmány: A Maas-Rajna Eurégió kapcsolatának elemzése” – Geográfus Doktoranduszok IV. Országos Konferenciája – Szeged, 1999. október 22-23.
- „Az angol nyelvű földrajzoktatás problémái” – Természettudományi Szakmódszertanosok 3. Országos Találkozója – KLTE, Debrecen, 1999. október 27-29.
- „Eurorégiók a Régiók Európájában” – „Határok és Régiók” – nemzetközi konferencia – Szeged, 1999. november 29-30.
- „The International Relations of the Carpathian Euroregion” – nemzetközi workshop – Debrecen, 1999. december 16-17.
- „Az eurorégiók lehetőségei és korlátai” – Geográfus Doktoranduszok V. Országos Konferenciája – Miskolc, 2000. október 6-7.
- „Az eurorégiók terjedésének lehetőségei és korlátai” – „Társadalomföldrajz és területfejlesztés az ezredfordulón” – tudományos konferencia, Debrecen, 2000. október 25.
- „Cultural Identity and Diversity in the Carpathian Euroregion” – CURE3 Conference on Outstanding Regions international conference – Leeuwarden, 2000. november 22-24.
- „Human Mobility on the Area of the Carpathian Euroregion – Migrating Minorities” – „Human Mobility in a Borderless World?” International Conference – Pescara, 2001. április 20-22.
- „The Meaning of Transnational Regionalism and Cultural Identity in the Carpathian Euroregion” – „Regional Transitions: European Regions and the Challenges of Development, Integration and Enlargement” International Conference – Gdansk, 2001. szeptember 15-18.
- „Central European Euroregions in the Light of the EU Accession” – „Borders and Cross-Border Co-operations in the Central European Transformation Countries” international workshop – Debrecen, 2001. október 1-2.

- „*The Possible Effects of the Schengen Space on the Central European Cross-Border Co-operations – Case Study: Carpathian Euroregion*” – „Between Schengen Space and Enlargement to the East: The Territorial Recombining of the EU” international conference – Metz–Schengen, 2002. június 17-19.
- „*Magyarország euroregionális együttműködéseink összehasonlító elemzése*” – „Határok és határmentiség az átalakuló Közép-Európában” nemzetközi tudományos konferencia – Debrecen, 2002. szeptember 30.-október 1.
- „*The Representation of the Carpathian Euroregion in the Media – Image Building Strategies for the Promotion of the Schengen Process*” – Media Conference, Oradea, 2002. október 10-13.
- „*Magyarország eurorégióinak szociálgeográfiai vizsgálata az EU csatlakozás tükrében – Esettanulmány: Euregio West/Nyugat Pannónia*” – Tudomány Napja tudományos konferencia – Debrecen, 2002. november 19.